

SKOLEUDVIKLING I EFTERSKOLEN

– erfaringer og anbefalinger fra uddannelseseksperimenterne i 9. klasse

”Man
må være modig
- også i forhold til sine
egne svagheder – og
komme i gang! ... videre
end snakken”

forstander om
projektet

”Vi bestemte
os for, at vi ville
have mere ud af fagene.
Og det har vi fået, så også
eleverne kan mærke det”

efterskolelærer om
projektet

Efterskolen er et skole-tilbud til de 14 til 18-årige, hvor hovedsigtet er livsoplysning, folkelig oplysning og demokratisk dannelse. Undervisningen står som et centralt element i efterskolens praksis, side om side med samværet. I og med at efterskolen ifølge loven skal stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, inddeler efterskolen som regel også de unge i klassetrin, i henholdsvis 8., 9. og 10 klassetrin.

I mange år er der blevet udviklet intenst på at gøre efterskolens 10. klassetrin til et helt unikt tilbud, med fokus på anderledes fag, projektarbejde, nye linjefag, valgfag, vejledning og overgange mv. Med denne publikation lægger vi op til, at turen er kommet til 9. klasse!

12 efterskoler har i skoleåret 2015/16 eksperimenteret med fag, timer, organisation og prøver mv, med fokus på at gøre 9. klasse til mindst lige så kreativt og spændende et efterskoleår som 10. - til trods for, at der i 9. klasse er mange flere krav til pensum og prøver end i 10.

Svaret på spørgsmålet om hvorvidt det, som regler og rammer er i dag, kan lade sig gøre at lave en lige så spændende 9. klasse er kort og godt: JA!

Man kan også folde svaret noget mere ud, og det er det, vi gør her, i denne opsamling af de 12 efterskoleers erfaringer og anbefalinger. Man får her en kort og redigeret udgave af skolernes beskrivelser af deres uddannelses-eksperimenter. Med opsamlingen er det håbet, at inspirere andre efterskoler til at kaste sig ud i lignende eksperimenter. Med opsamlingen får man lidt gode råd og ideer til, hvordan man kan gribe udviklingsopgaven an; hvad man bare skal kaste sig ud i, hvad man bør være opmærksom på, og hvad man eventuelt skal passe på.

Efterskoleforeningen vil gerne takke eksperiment-skolerne for et flot stykke arbejde!

Tak til: Askov Efterskole, Brejninggaard Efterskole, Ollerup Efterskole, Osted Fri- og Efterskole, Faarevejle Fri- og Efterskole, Faaborgegnens Efterskole, Ladelund Efterskole, Rejsby Europæiske Efterskole, Ågaard Efterskole, Vandel Efterskole, Vesterdal Efterskole og Bjergsnæs Efterskole.

Man kan finde skolernes egne eksperimentbeskrivelser og læse mere om Efterskoleforeningens 9. klasse projekt samt se små info-film på www.efterskoleforeningen.dk/da/Paedagogiske-temaer/Aktuelle-paedagogiske-projekter/9klasse

Efterskoleforeningen, august 2016

Det er spændende at udvikle skole. Men det er også et langt sejt træk, som skal udføres, mens hverdagen drøner derudad med andre opgaver og ting, der kræver opmærksomhed.

Hvordan går man i gang med en udviklingsproces? Hvordan sikrer man progression og resultater?

I uddannelseseksperimenterne fulgte vi nedenstående proces for at skabe et vedholdende fokus på udvikling

- 1** Find og formuler en fælles forståelse af hvad kerneopgaven er. Hvad skal de unge have med sig efter et år på jeres efterskole? Helt konkret!
- 2** Hvordan går det med at løse kerneopgaven?
  - a** Inddrag medarbejdere, elever og gerne forældre i arbejdet med at identificere, hvor I kan gøre det bedre. Lyt åbent og nysgerrigt.
  - b** Læs rapporten om 9. klasse på efterskole. (www.efterskoleforeningen.dk/da/Publikationer/cefu_9_klasse_paa_efterskole). Får I øje på noget nyt?
  - c** Tal sammen om jeres styrker og svagheder.
  - d** Beslut hvilke områder der er vigtigst at udvikle i jeres arbejde med 9. klasse.
- 3** Skab i fællesskab nye bud på konkrete handlemuligheder.
  - a.** Søg viden om de områder I vil udvikle.
  - b.** Læs faglitteratur, søg inspiration og dialog med andre, der ved noget relevant.
  - c.** Opsøg andre skolers erfaringer, inviter til ideudvikling og skab så et første bud på jeres tiltag og eksperimenter.
- 4** Afprøv tiltag, handlemuligheder og eksperimenter i praksis.
  - a** Observer løbende: Sker der det, I forventer?
  - b** Ændrer I forståelse af udfordring og løsningsmuligheder? Eller er I på rette vej?
  - c** Reflekter med hinanden i dagligdagen.
- 5** Udarbejd en plan med jævnlige stop-op-møder for alle involverede medarbejdere.
  - a** Vurder jeres proces og eksperimenter løbende. Det er de systematiske vurderinger og små justeringer i det pædagogiske arbejde, som udvikler og langsomt bliver til jeres nye praksis.
- 6** Hav hele tiden fokus på elevudbyttet og de udfordringer, som I ville løse.
  - a** Inddrag elevernes perspektiver og viden. De kan bidrage med viden, som I ikke får øje på og komme med ideer til løsninger. Det tætte meningsfulde samarbejde med eleverne giver processen vigtig energi!
- 7** Når året er ved at være omme så vurder hvilke tiltag, der skal være en del af jeres kommende skoleår og praksis.
  - a** Hvilke eksperimenter skal fortsætte? Hvor skal I yderligere udvikle?
  - b** Skal I tage fat på helt nye udfordringer og områder? Eller samme udfordring med nye handlinger?
- 8** Husk at samle op på jeres skoleudvikling og fælles læreproces.
  - a** Hvad gik godt? Hvor gik I i stå?
  - b** Hvad kan blive bedre næste år? ! Sørg for at få opsamlingen med i Jeres lovpligtige evaluering af undervisningen.

Ledelse af udvikling

Efterskolernes forstandere og ledere er helt centrale nøgler til skoleudvikling.
I uddannelseseksperimenterne formulerede de deltagende ledere følgende råd til andre ledere:

- Husk at det at lede skoleudvikling er ledelse af læreres læring i fælles retning.
- Find tid, vurder om noget skal afvikles for at skabe tid til udvikling.
- Prioriter og hold fokus på det, I vil ændre. Vurder om I er i gang med det vigtigste!
- Skab hurtig klarhed over ansvarsfordeling - Roller og opgaver for fx et særligt udviklingsudvalg, 9. classes lærere, vejledere og andre.
- Lav en udviklings- og mødeplan. Tag ansvar for den systematiske og løbende vurdering, opfølgning og evaluering. Overvej i hvilke fora og hvornår I skal fokusere på udvikling.
- Hold øje med ansvarsfordelingen mellem lærere og ledere: Er lærerne selvkørende? Er der energi nok?
- Du skal som leder have greb om behov, progression og resultater. Hold øje med: Skal du ind og styre/ skabe retning/ løse problemer?
- Giv ikke slip! Vurder hvordan du selv finder energi og fokus til at holde processen på sporet HELE året.
- Sørg for løbende statusopdateringer for både medarbejdere, bestyrelse, forældre og elever. Det er med til at holde jer på sporet.
- Gør pionerånd til ny kultur. Tal om udvikling. Lær af jeres udvikling. Fasthold jeres udvikling.

Mine noter

Sæt systematisk spot på det, I vil udvikle!

I uddannelseseksperimenterne blev det hurtigt tydeligt, hvor virksomt det er, når hele skolen, løbende, sætter fælles spot på et udviklingsområde. Ved at beslutte sig for- og italesætte fælles fokus undgår man at eksperimenterne 'drukner i hverdag' eller overses i travlhed og rutiner.

Det kræver refleksion og systematik at få øje på nye sider af det kendte. Overvej hvordan I skal arbejde anderledes:

- Skal I udvikle/finde et særligt værktøj, som hjælper med at sætte/holde fokus?
- Skal I læse noget for at udvikle jeres analyse-power og 'blikket' på det, I observerer?
- Skal I sætte tid af til møder, hvor I drøfter jeres fokus-punkt grundigt?

Særligt i hverdagens arbejde med det pædagogisk relationsarbejde, de sårbare unge og efterskolens fællesskaber skal der bevidst fornyet opmærksomhed til. For det er et arbejde, som mange efterskoler har "automatiseret" og allerede synes at gøre godt.

Sørg for at:

- Udvikle en fornyet systematik for at skabe et mere bevidst fokus.
- Læse faglitteratur om temaet og få diskuteret erfaringer, udfordringer og muligheder i praksis.
- Udarbejde nye pædagogiske redskaber, som hjælper med at sætte spot på lige præcis de ting, som skal udvikles.
- Sikre tæt løbende dialog og samarbejde mellem medarbejderne.
- Besøge/lade jer inspirere af andre skoler og se, hvad de gør på samme felt.

Læs mere om det at sætte systematisk spot på skoleudvikling i eksperimentbeskrivelserne fra fx Ågård Efterskole (læring i den frie tid), Faaborgegnens Efterskole (fokus på efterskolens fællesskaber), Askov Efterskole (efterskole-didaktik - hvad lærer eleverne i vores særlige uger), Bjergsnæs Efterskole (blandet 9./10. klasse og relationsarbejde i kontaktgrupper), Brejninggård Efterskole (relationsarbejde i hverdagen), Vandel Efterskole (relationsarbejde ved hjælp af relationscirkel-værktøj) og Rejsby Efterskole (systematisk monitorering af relationer på skolen), Osted Efterskole (elevinddragelse i planlægning af fritidsaktiviteter samt fælles lærerplan) og Ladelund Efterskole (Nyt introforløb)

! Pas på:

Engang imellem gør et fælles fokus, at noget andet vigtigt glemmes. Vurder løbende om I - af bare udviklingsiver - overser vigtige dele af jeres skoledrift eller pædagogik.

Udnyt rammerne, reducer kompleksiteten

9.klasse er et år tæt pakket med mange krav og forventninger til indhold og prøver. Den nok vigtigste konklusion fra uddannelseseksperimenterne er, at der er meget at vinde ved at forenkle elevernes år, i 9.klasse, i efterskolen.

Erfaringen viser, at der er god plads i de eksisterende lovrammer, til at undervise og organisere sig anderledes i efterskolen, på trods af de bindinger, der er i forhold til fx fag og afgangsprøver. Erfaringen viser også, at eleverne oplever, at de får 'mere efterskole', hvis efterskolerne reducerer kompleksiteten og skaber overskuelige sammenhænge for eleverne, hvor de kan:

- Semesteropdeling af fagblokke - så eleverne har færre fag af gangen.
- Prioriter spændende undervisning, og tænk først derefter i afgangsprøver – eventuelt i alternative prøveformer.
- Sam-tænkning af projekter og emner, som går på tværs af fagene.
- Tænk arbejdet med brobygning og overgange ind i undervisning, projekter og fag.
- Få-lærerprincip! Få færrest mulig lærere til at samarbejde og koordinere mest muligt for 9.kl.

Læs mere om at udnytte rammerne som fri skole og reducere kompleksiteten, i eksperimentbeskrivelserne fra fx Faarevejle Efterskole (semester-opdeling), Vesterdal Efterskole (teamsamarbejde og samtænkning af fag), Ollerup Efterskole (nye afgangsprøver som matcher efterskolens pædagogik og prøveformer i ungdomsuddannelser). Bjergsnæs Efterskole (integreret vejledning for alle lærere og nyt blik på overgangsarbejde), Askov Efterskole (integreret vejledning) og Ladelund Efterskole (sammenlægning af fag/fælles prøver).

Mine noter

At fortælle sin skole frem - med opmærksomhed!

Fortællinger fylder meget på efterskoler og betyder meget for de ansatte. Både i de nære og dannende fortællinger i skolehverdagen, og i elevernes fortællinger om deres kommende, igangværende eller tidligere efterskoleliv.

Brug det !

- Del de gode historier om jeres skoleudvikling og uddannelses-eksperimenter.
  - Husk den stærke og gode fortælling til forældre og elever: "Vi er i gang med at skabe nyt for 9. klasse", "Vi afprøver udviklingstiltag i år. Det bliver spændende!".
- Hold fast i fortællingen!
  - Det nye kan, så snart det bliver kendt, let virke banalt og blive overset. Hjælp hinanden med at fortælle alt det positive, I skaber, frem i lyset. Det giver mod og tro på, at I kan udvikle og finde nye veje.
- Opsøg og lyt til andres praksisfortællinger.
  - Søg viden og inspiration i det fremmede, og læg mærke til nuancerne i det, som ligner.
- Fortællinger virker også forpligtende!
  - Husk den stærke og gode fortælling til de ansatte: "Nu har vi lovet at udvikle - nu gør vi det også".
- Brug elevernes fortællinger til at kvalificere efterskolen.
  - Ved systematisk og struktureret at interviewe og søge viden blandt eleverne, får man nye indsigter og nye ideer om det at gå på efterskole.

! Pas på:

Tanker og forventninger vokser frem, mens vi fortæller. Det kan forme konstruktivt, men det kan også sætte forventningerne ud af proportion. Et efterskoleår byder på både opture og udfordringer, som skal klares. De store fortællinger om hvor fedt fællesskabet og venskaberne og efterskoleåret bliver, kan for nogle unge gøre, at de tror, det er dem individuelt, den er gal med, når året ikke kun er én lang glædesrus.

Faaborgegnens Efterskole har eksperimenteret med at fortælle lidt mindre om efterskolefællesskabet og til gengæld være meget opmærksom på at vise, gøre og give konkrete erfaringer med fællesskaberne. Vesterdal Efterskole og Faarevejle Efterskole har omvendt fine erfaringer med, hvad det kan give udviklingsprocessen at fortælle eleverne at skolen er igang med at udvikle 9. klasse. Brejninggård har støttet eleverne i at tage ansvar, ved at ændre lærerrollen, så lærerne udfører en række opgaver sammen med eleverne, i stedet for at 'give besked' og kontrollere. Ollerup har udviklet undervisningen i tæt samspil og i samtale med eleverne. Bjergsnæs Efterskole har ønsket at italesætte, at alle på Bjergsnæs er bjergsnæs-elever - ikke elever i henholdsvis 9. og 10. klasse.

Baggrunden for uddannelseseksperimenterne i 9. klasse

I 2014 undersøgte Center For Ungdomsforskning (CeFu) og DAMVAD tilstanden i efterskolernes 9. klasse. Efterskoleforeningen havde behov for at få afdækket, hvorfor efterskolernes 9. klasser populært sagt ikke performer lige så godt som 10. klasserne.

Selv med de socio-demografiske forskelle på årgangene taget i betragtning.

Undersøgelsen resulterede i en rapport, der peger på fem pejlemærker, der potentielt kan være med til at udvikle efterskolernes 9. klasse:

1. Efterskolens udnyttelse af sin status som fri skole
2. Udvikling af lærer-elev-relationen
3. Udvikling af fællesskaberne
4. Unge med særlige udfordringer
5. Overgang mellem efterskole og ungdomsuddannelse

De pædagogiske, didaktiske, praktiske og organisatoriske udfordringerne, der 'gemmer sig' i pejlemærkerne, blev taget op af 12 efterskoler, der tilmeldte sig det uddannelseseksperiment - projekt, som Efterskoleforeningen efterfølgende iværksatte. Med eksperimenterne skulle der findes svar på, hvordan man i praksis kan arbejde med at forbedre efterskolens 9. klasse.

Eksperimenterne kørte i skoleåret 2015/16, faciliteret af Trine Juul Røttig, EDUnaut.